

Asia: OM 21/41/2016

Työryhmän ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä

1 LUKU. YLEISET SÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 1 lukuun

Suomen Asianajajaliiton (jäljempänä Asianajajaliitto) mukaan ehdotetun lain 1 §:n soveltamisalaa on syytä rajata nykyisestä ehdotuksesta. Rekisterimerkinnän taustalla tulee olla konkreettinen rikos, jotta rekisteriin ei päädy asiattomia rekisterimerkintöjä. Etenkin ehdotuksessa mainitut rekisterimerkinnät rikoksen ennalta ehkäisemisen ja paljastamisen perusteella ovat ongelmallisia. Suomen poliisin epäiltyjen rikosrekisteriin (EPRI-tietojärjestelmä) on jo todettu tapahtuneen tarpeettomia rekisterimerkintöjä, jonka vuoksi on syytä korostaa erityistä varovaisuutta rekisterimerkintöjen suhteen.

Rekisteröinnit rikoksen ennalta ehkäisemisen ja paljastuksen perusteella voivat johtaa ristiriitatilanteeseen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6(2) artiklan mukaisen syyttömyysolettaman kanssa ja heikentää epäillyn oikeusturvaa. Asiassa on myös huomioitava, että asiattomat rekisterimerkinnät voivat saattaa Suomen rekisterinhaltijat virkavastuuseen niin kansallisen kuin toisen valtion viranomaisen aloitteesta. Asianajajaliiton kannan mukaan on syytä määritellä rikoksen epäilyä ja paljastamista tarkemmin, jotta rekisterimerkinnät tehdään mahdollisimman yhdenmukaisesti.

2 LUKU. HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYN YLEISET EDELLYTYKSET

Kommentit ehdotetun lain 2 lukuun

Asianajajaliiton mukaan huomiota on kiinnitettävä rekisteröinnin alarajaan, jota tulisi nostaa nykyisestä. Ehdotetun 6 §:n tarpeellisuusvaatimuksen kannalta tulisi kiinnittää huomiota erityisesti siihen, ettei esimerkiksi rikosepäilyjä rekisteröidä tarpeettomasti, sillä tämä olisi ilmeisessä ristiriidassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6(2) artiklan mukaisen syyttömyysolettaman kanssa. Ehdotetun lain 6 § 3 momentin osalta Asianajajaliitto toteaa, että tarpeellisuusarvioinnin tulisi rekisteröidyn riittävän oikeusturvan takaamiseksi tapahtua useammin kuin viiden vuoden välein. Asianajajaliitto ehdottaa, että tarpeellisuusarviointia suoritetaan kahden vuoden välein.

3 LUKU. REKISTERINPITÄJÄ JA HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELIJÄ

Kommentit ehdotetun lain 3 lukuun

Ehdotetun lain 18 §:n 1 momentin rekisterinpitäjän velvollisuuksiin kuuluvan selosteen sisältöä koskevan listan kohdissa 6 ja 8, sekä 2 momentin listan 5 kohdassa käytetyn ilmauksen ”mahdollisuuksien mukaan” merkitys jää perustelujen valossa melko epäselväksi. Perusteluja olisi syytä selventää sen osalta, millaisissa tilanteissa tämä ilmaus poistaa velvollisuuden sisällyttää edellä mainituissa kohdissa tarkoitetut tiedot selosteeseen. Tämän tulisi olla oikeutettua lähinnä tilanteissa, joissa henkilötietojen käsittelyn tarkoitus olennaisesti vaarantuisi, mikäli nämä tiedot kirjattaisiin selosteeseen. Tällainen tilanne tulee melko harvoin eteen, koska pykälässä tarkoitetut selosteet eivät ole julkisia, vaan ne tulee esittää valvontaviranomaiselle sen pyynnöstä.

4 LUKU. REKISTERÖIDYN OIKEUDET

Kommentit ehdotetun lain 4 lukuun

Ehdotetun lain 28 §:ssä tarkoitettujen rekisteröidyn oikeuksien rajoittamisperusteiden osalta tulee Asianajajaliiton mielestä kiinnittää huomiota siihen, ettei kynnys näiden rajoitusperusteiden käyttämiselle asetu liian matalalle tasolle. Asianajajaliiton mielestä olisikin perusteltua asettaa rekisterinpitäjälle tai henkilötietojen käsittelijälle selvitys- ja perusteluvollisuus valvontaviranomaiselle myös näiden rajoitusperusteiden käyttämisestä. Tietosuojavirasto voisi siten tehokkaammin valvoa myös sitä, ettei rajoitusperusteiden käytön ala ylitä pykälässä mainittujen välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden vaatimuksia.

5 LUKU. TIETOTURVALLISUUS

Kommentit ehdotetun lain 5 lukuun

Asianajajaliitto katsoo, että asiassa on kiinnitettävä erityistä huomioita rekisterin tietosuojan tasoon. Ehdotettu 31 § jättää viranomaisille merkittävää harkintavaltaa tietosuojatoimipiteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä edellyttää tietoturvajärjestelmien tasojen tehokasta valvontaa ja aktiivista puuttumista.

6 LUKU. TIETOSUOJAVASTAAVA

Kommentit ehdotetun lain 6 lukuun

Ei huomautettavaa.

7 LUKU. HENKILÖTIETOJEN SIIRROT KOLMANSIIN MAIHIN JA KANSAINVÄLISILLE JÄRJESTÖILLE

Kommentit ehdotetun lain 7 lukuun

Ehdotetun 41 §:n mukaan toimivaltainen viranomainen saa siirtää henkilötietoja kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle vain, jos ehdotetussa laissa tarkoitettuun henkilötietojen käsittelyyn sovellettavia muita säännöksiä noudatetaan ja jos kaikki momentissa luetellut edellytykset täyttyvät. Huomiota on kiinnitettävä siirron oikeuttamisperusteisiin, jotka ovat jokseenkin yleisluontoisia. Etenkin rikosten ennalta ehkäiseminen siirron oikeuttamisperusteena voi

olla ristiriidassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6(2) artiklan syyttömyysolettaman kanssa. Asianajajaliitto pitää siten perusteltuna, että rekisteröinnin alarajaa on nostettava nykyisestä ehdotuksesta.

Edelleen Asianajajaliitto pitää erityisen tärkeänä, että henkilötietojen siirroissa on harkittava vastaanottavan tahon tietoturvallisuuden riittävyys. Ehdotetun 41 §:n mukaan riittävää olisi, että komissio olisi tehnyt voimassaolevan päätöksen tai jollei tällaista päätöstä ole tehty, asianmukaiset suojaustoimet ovat olemassa 42 §:n mukaisesti, tai 43 §:ssä säädetyt erityistilanteita koskevat poikkeukset tulevat sovellettavaksi. Asianajajaliiton näkemyksen mukaan vaatimukset eivät ole riittäviä takaaman tarvittavaa tietosuojaa. Maiden tietoturvallisuuden tasoa tulee valvoa aktiivisesti, jotta henkilötietosiirtoja ei toteuteta kolmansiiin maihin tai kansainvälisiin järjestöihin, joissa tietoturvajärjestelmät ovat puutteellisia. Tietojen edelleen siirtämistä tulisi myös rajata.

Ehdotetun 43 §:n mukaan henkilötietoja voidaan siirtää kolmansiiin maihin ja kansainvälisille järjestöille poikkeamalla 41 §:n oikeuttamisedellytyksistä. Poikkeamisperusteet voivat Asianajajaliiton mukaan johtaa väärinkäytöstilanteisiin. Rekisterisiirtojen lainmukaisuuden valvontaan on siten kiinnitettävä erityistä huomiota.

8 LUKU. VALVONTAVIRANOMAINEN

Kommentit ehdotetun lain 8 lukuun

Ei kommentteja ehdotetun lain 8 lukuun.

9 LUKU. OIKEUSTURVA

Kommentit ehdotetun lain 9 lukuun

Asianajajaliitto pitää oikeusturvaa koskevaa sääntelyä oikeansuuntaisena, sillä väärinkäytöstilanteita tulee sekä sanktioida että ennalta ehkäistä.

10 LUKU. ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 10 lukuun

Ei kommentteja ehdotetun lain 10 lukuun.

11 LUKU. VOIMAANTULO- JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 11 lukuun

Ei huomautettavaa.

YLEISPERUSTELUT

Kommentit ehdotuksen yleisperusteluihin

Direktiivin ilmentämä tietosuojaa, henkilötietojen käsittelyn valvontaa ja rekisteröidyn oikeuksia korostava kehitys on Asianajajaliiton mielestä oikeansuuntainen, ja lakiehdotukseen sisältyvät muutokset henkilötietojen käsittelyn sääntelyyn ovat pääosin hyväksyttäviä ja tervetulleita.

Asianajajaliitossa on kiinnitetty huomiota viimeaikaiseen rekisteröidyn oikeuksien heikkenemiseen. Tätä on aiheutunut muun muassa verrattain epäluotettavista viranomaisrekistereistä, joita ei ole tehokkaasti valvottu. Kansallisen valvontaviranomaisen asettaminen lain soveltamisalalla johtanee toivottavasti valvonnan tehostumiseen ja rekisteröidyn oikeuksien paranemiseen.

Asianajajaliiton näkemyksen mukaan rekisteröinnin edellytysten alaraja on nykyisellään ollut liian matalalla. Pelkkien rikosepäilyjen rekisteröinti on Asianajajaliiton kannan mukaan ongelmallista erityisesti syyttömyysolettaman kannalta. Asianajajaliiton mukaan rekisterimerkinnän taustalla tulee olla konkreettinen rikos. Erityisesti kansainvälisissä yhteyksissä tällaiset rekisteröinnit voivat aiheuttaa merkittäviä loukkauksia rekisteröidyn oikeusturvaan, kun niiden käyttöä näissä kolmansissa maissa ei välttämättä valvota tehokkaasti. Siten ehdotetun lain rekisteröinnin tarpeellisuutta, virheettömyyttä ja laadun varmentamista koskevat vaatimukset samoin kuin henkilötietojen siirtoja kolmansiin maihin ja kansainvälisille järjestöille koskeva sääntely ovat Asianajajaliiton näkemyksen mukaan oikeansuuntaisia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Kommentit ehdotuksen yksityiskohtaisiin perusteluihin

Kommentit ehdotuksen yksityiskohtaisiin perusteluihin annettu edellä.

ERITYISLAINSÄÄDÄNTÖÖN EHDOTETUT MUUTOKSET

Kommentit oikeusministeriön hallinnonalan erityislainsäädäntöön ehdotettuihin muutoksiin

Ei kommentteja oikeusministeriön hallinnonalan erityislainsäädäntöön ehdotettuihin muutoksiin.

MUUT MAHDOLLISET KOMMENTIT

Muut mahdolliset kommentit työryhmän mietintöön

-

Enne Heidi

Suomen Asianajajaliitto - Asianajaja Pekka Ylikoski, Asianajajaliiton rikosprosessioikeuden asiantuntijaryhmä